

Teater som et verktøy for en entusiastisk demokratisk deltakelse

Berit Rusten ultimo september 2013

Valget er over. Venstresida slikker sine sår. Ledelsen i DNA, SV og Rødt diskuterer nye sjakktrekk for i fremtiden å styrke sin stortingsrepresentasjon.

Selv er jeg opptatt av at valgdebattene i liten grad fenet. At temaene som ble løftet frem av media ikke var de temaene jeg opplever som viktige. Som den håpløse byråkratiseringen som er forårsaket av New Public Management. Som den inhumane asylpolitikken. (Se A. Collets artikkel «Finn tre feil»). Som miljøkampen, der et viktig slagord burde være «Min grønne kamp er rød!» I stedet løftet media frem FrPs perspektiv om mangel på valgfriheten, når det ikke er mulig å få kjøpt lakrispiper i butikkene osv.

Jeg brukte stemmeretten min, men med et skuldertrekk, uten mye glød.

Hvordan skal vi i fremtida få en politisk debatt, der viktige tema blir debattert og der reelle skillelinjer blir synlige?

Kanskje ved å ta i bruk teater som et verktøy for en entusiastisk demokratisk deltakelse! For deg som ikke er opptatt av teater, men av politikk, fortsett å les. Kanskje vil du finne inspirasjon! Jeg skal nemlig fortelle en noe spesiell historie.

Før historiestart, må jeg få presentere Augusto Boal. Han var (død i 2009) en teaterdirektør, dramatiker, forfatter og lærer. Han grunnla den internasjonale bevegelsen «De undertryktes teater», som har spredd seg til alle verdenshjørner. Han var folkevalgt i parlamentet i Rio de Janeiro fra 1993-1996. Det er hans posisjon og erfaringer som folkevalgt teatermann, denne historien skal handle om.

Starten på «Det lovgivende teateret»

I 1992 hadde Augusto Boals teater nesten ikke økonomisk støtte til å drifte. Det var i ferd med å dø. Medlemmene bestemte seg for å legge ned «De undertryktes teater» i Brasil. Men, begravelsen skulle ikke være tårevåt og deprimerende. De ønsket at nedleggelsen skulle skje med brask og bram. Dette var starttidspunktet for valgkampen i Brasil og ettersom valg i Brasil er like mye en

folkefest som karnevalet, bestemte «De undertryktes teater» seg for å delta, for Partido de Trabajadores(PT), Arbeidernes parti.

«De undertryktes teater» tilbød seg å teatralisere sakene som PT ville fremme i valgkampen. PT aksepterte dette, men kun om Augusto Boal stilte som kandidat for partiet. Det var 1200 kandidater fra 22 ulike partier, på bare 42 plasser. Augusto Boal regnet ikke med å bli valgt.

Augusto Boal er bekymret, men finner en løsning

I september 1992 var Augusto Boal i Stockholm. Der var også jeg. Jeg deltok på en workshop der han presenterte sin til da nyeste form for «De undertryktets teater», «Rainbow of Desires». Vi forberedte forestillinger. Augusto Boal fikk telefon fra Brasil. Vi så han ble svært alvorlig. Han forklarte. Det har skjedd noe urovekkende. «De undertryktes teater» sitt arbeid i valgkampen hadde blitt svært populært. Så populært at det var en stor risiko for at han ville bli valgt inn i parlamentet i Rio de Janeiro.

-Jeg har sagt til Lula (Luiz Inácio **Lula** da Silva, han som senere ble president i Brasil) at jeg aldri vil slutte å gjøre teater. Jeg vil **ikke** bli politiker på heltid, forklarte Augusto Boal.

Det gikk to dager. Ny telefon fra Brasil. Augusto Boal smilte:

- Det ser ut til at jeg blir valgt. Men, nå har jeg avklart følgende: Med denne plassen følger det rett til å ha 12 medhjelpere. Vanligvis er dette rådgivere, sjåførere, sekretærer osv. Jeg sa til Lula at jeg kan kjøre min egen bil, jeg har alltid skrevet det jeg ønsker å formidle selv og råd får jeg fra folk, fra de undertrykte, gjennom å iscenesette «De undertryktes teater». Om jeg kan ansette mine teatermedarbeidere i disse 12 stillingene, da takker jeg ja til plassen. Og det har jeg nå fått klarsignal på. Jeg skal tilbake til Rio og etablere verdens første «Lovgivende teater».

Hvordan ble denne måten å drive valgkamp på så populær?

«De undertryktes teater» hadde tatt i bruk alle virkemidler de hadde til rådighet. De startet med å skrive nye sanger hver dag. De laget nye aktuelle stykker hele tiden. De gikk ut på gaten med stykkene sine. Fotografer og media elsket bildene disse stykkene skapte. F.eks laget gruppen et stykke, en musikal, der temaet var krav om økte stipend/støtte til studentene. Stykket iscenesatte de på stranda Ipanema, der 10 kvinner var kledd ut som nonner, med sort undertøy under nonnedrakten. I denne habitten iscenesatte de en forelesning for studenter. Dette ga store oppslag.

«De undertryktes teater» hadde ikke mye penger. Kostymene laget de av papp osv. Men de skapte stadig nye stykker og stunt, med parolen «Have the courage to be happy» som motor. Mange grupper av «De undertryktes teater» vokste frem. Og fordi formen gir mulighet for folk til å uttrykke saker som er viktige for aktørene og fordi publikum alltid får mulighet til å spille ut/prøve løsninger på problemer og undertrykkingssituasjoner, tok flere og flere del i denne valgteaterbevegelsen.

Augusto Boal og hans teater blir valgt.

Augusto Boal skriver:

-For the first time in the history of the theatre and the history of politics, there opened up the possibilities of a whole theatre company being elected to a parliament.

Many artists before me had been elected to legislative office /.../ and to the executive office, such as Ronald Reagan in the USA or the playwright, Vaclav Havel, who went from prison to occupy the presidency of his country, the Czech Republic. Without forgetting the Italian politician La Cicciolina, star of a form of show business.

Augusto Boal mener at forskjellen mellom han og alle disse nevnte og andre teaterkunstnerne som havnet i ulike parlamentsposisjoner, var at han hadde et tydelig mål. Han ønsket å kombinere teater og politikk. Han ønsket at teateret skulle få en praktisk rolle utover kunstfeltet. Han ønsket å gjøre sitt teaterarbeid til politikk.

Hva gjorde «Det lovgivende teater» i parlamentet i Rio?

Om dette har Augusto Boal skrevet en hel bok, med tittelen «Legislative Theatre». Den ble utgitt i 1998. Det jeg vet er at «Det Lovgivende teateret» prøvde ut følgende:

-Det utviklet dialogen med grunnplanet. Utallige grupper av «De undertryktes teater» ble etablert rundt på skoler, arbeidsplasser og i forvaltningen. Det ble utviklet egne forumspill, dvs spill der folk tok opp emner, som var aktuelle for dem. Augusto Boals gruppe i parlamentet var «fødselshjelpere» og dialogpartnere for disse gruppene. Og stykkene ble spilt der problemene var en realitet. Noen ganger ble disse forumspillene spilt for politikere og andre. Noen ganger ble de utgangspunkt for en lovgivningsprosess.

Inspirert av disse forumspillene, etablerte man i Brasil etterhvert en form for deltakende planlegging. I 2006, da Lula var president og jeg deltok på *The world Social Forum* i PortoAlegre i Brasil, var dette med deltakende planlegging noe som brasilianerne løftet frem med stolthet. Vi, over 160000 deltakere, så dette som et alternativ til den avstanden vi opplever i vesten i politiske avgjørelser.

-Augusto Boal inviterte internasjonalt kjente teaterartister til å jobbe politisk med teater. Bl. annet Cicely Berry, leder for Royal Shakespeare Company. Hun gjorde *Hamlet* i en favela, mens kulene suste rundt ørene. (Volden var ekstrem på denne tiden)

-«Det lovgivende teateret» i parlamentet lå rett under det sentrale direktoratet. Grappa laget teater av materialet de erfarte i parlamentet. F.eks: Hyppige representasjonmiddager. I en by som var desperat voldelig på grunn av fattigdom og nød! Da iscenesatte «Det lovgivende teateret» en fest, der de ga mat til over tusen mennesker, rett utenfor parlamentsbygningen. Den summen som ble brukt, var de pengene det hadde kostet om grappa deltok i slike representasjonsammenhenger. Noe den altså nektet. «Det lovgivende teater» laget teater for å blottlegge mekanismer som fungerte i maktsystemet. Iscenesatte hemmeligstemplede dokumenter ble dramatisert. Maktutfoldelse fra gamle politisk ledere ble karikert og avslørt. Fremmedgjørende begreper som politikerne brukte ble pedagogisk teatralt forklart. Augusto Boal skriver:

-We live in a culture of lying, of enticement, of falsehood, of makeshift, *ersatz*. A culture propagated by the media. A media which divides the Brazilian people into halves. One half, the people's body, living with its feet on the ground; the other half, its mind, living with its head in the clouds, in an imaginary heaven.

- «Det lovgivende teater» arbeidet med å skape *Networks of Solidarity*.

- «Det lovgivende teater» prøvde ut og lot seg inspirere av ulike typer politisk teater. Prop-agit. Levende aviser . Brecht osv.

Så vidt jeg vet tapte Augusto Boal plassen sin etter en periode. Eller kanskje han ikke orket mer? Uansett. «Det lovgivende teateret» gjorde det de kunne for å sette de viktige sakene på dagsorden. Men kanskje var fattigdommen, volden og korrupsjonen så stor at grappa alene ikke kunne gjøre noe med dette?

Jeg vet ingenting om PT, Partido de Trabajadores, var villig til å satse like dristig som «Det lovgivende teater» på grunnleggende forandring. Kanskje/kanskje ikke?

Relevans til Norge og venstresida.

Tiltross for noe mangelfull informasjon om resultatet av «Det lovgivende teater», tror jeg det ville vært en super ide å prøve ut. I Norge. I Trondheim. Denne formen for teater har vilje og form til å støtte de undertrykte, de som ønsker et alternativ og dette kan kanskje bidra til en nødvendig radikaliserings av venstresida. Til å tydeliggjøre, slik at oppslutningen, entusiasmen og deltakelsen øker.

Ved dette valget var det kun De grønne som høyt og tydelig sto frem og krevde et annet samfunn, en annen utvikling av samfunnet. Kanskje kan inspirasjon fra «Det lovgivende teater» gi venstresida «mat» til tydelighet, slik at ambisjonen og drømmen om noe annet blir synlig ved neste korsveg.